

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 12:00 uur d.d. 9 december – 12:00 uur d.d. 10 december

5.1.2e

Directie Communicatie

Vragen? Mail naar

5.1.2e

@minvws.nl

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan Covid-19 Nederlanders ziek door Covid-19 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek Politici

Samenvatting

- Volgens De Telegraaf zegt 'een bron bij het RIVM' dat 'we niet zo veel andere knoppen meer hebben om aan te draaien' [dan een volledige lockdown]. En dus concludeert de krant dat het kabinet voor het blok staat als de aantallen blijven stijgen: 'hoelang kan de grote hamer ongebruikt blijven?' Oud-hoofdinspecteur van de Inspectie voor de Gezondheidsraad en Red Team-lid Wim Schellekens, hoogleraar epidemiologie Frits Rosendaal (LUMC) en viroloog Ab Osterhaus vinden dat het nu tijd is voor harder ingrijpen. 22 december zou volgens Schellekens te laat zijn; "Hoe lang kunnen we ons nog 6 à 7000 besmettingen per dag veroorloven? De verpleeghuizen en ziekenhuizen liggen nu al vol." Uit het EenVandaag-Opiniepanel blijkt dat 67% verwacht dat de trend van stijgende besmettingsaantallen de komende weken doorzet. Slechts een kwart zou tegen nog strengere maatregelen zijn en 37% vindt zelfs dat het kabinet die gisteren al had moeten aankondigen. Met 34% die voor aanscherping is als de besmettingen blijven stijgen, lijkt er volgens EenVandaag vooral begrip voor harder ingrijpen. Onder deelnemers aan Telegraaf's 'Stelling van de dag' denkt 42% dat de regering er verstandig aan zou doen om de regels flink aan te scherpen, als het aantal blijft stijgen.
- 'Het coronabeleid van het Kabinet blijft voor de Kamer onduidelijk' kopt De Telegraaf naar aanleiding van het coronadebat. Naast de aandacht voor de kritiek vanuit de oppositie over het gebrek aan perspectief, is er ook aandacht voor de verhoudingen binnen het Kabinet. De 'geheime notitie' van het ministerie van EZK -'een bedrijfsongeval'- is voor veel oppositiepartijen een reden is om te twijfelen aan de verhoudingen binnen het Kabinet, aldus het AD. Daarnaast ook specifiek aandacht voor de 'tweespalt en onrust rond De Jonge' in het FD. Volgens PVV-fractievoorzitter Geert Wilders gaat minister De Jonge gebukt onder de verhoudingen, waardoor hij zijn werk niet goed zou doen. FD vergelijkt het 'voorbarig gebleken optimisme' van minister De Jonge bij het testen en het bron- en contactonderzoek met de startdatum van het vaccineren die ook weer uitgesteld lijkt te worden; Minister De Jonge zou zichzelf voor dit debat weer kwetsbaar hebben gemaakt door meer te beloven dan hij kan waarmaken.
- Uit vier verschillende opiniepeilingen van EenVandaag, RTL Nieuws, De Telegraaf en AD (de een betrouwbaarder dan de ander), blijkt dat een meerderheid van de Nederlanders begrip heeft voor het kabinetbesluit om niet te versoepelen tijdens Kerst en van plan is zich aan het maximaal aantal bezoekers te houden en Bij EenVandaag toont 71% begrip voor de keuze van het Kabinet. 15% is toch van plan meer mensen te zien met Kerst dan is toegestaan, van hen nodigen de meesten (57%) zes of meer mensen uit. Uit cijfers van RTL blijkt dat 80% van de volwassenen van plan is zich met Kerst aan de maatregelen te houden. In Telegraaf's 'Stelling van de dag' zegt 64% zich braaf aan de regels te zullen houden. Men heeft daar echter weinig vertrouwen in de medeburger. Onder de tegenstemmers wordt geklaagd over insequent beleid. Uit een 'massaal ingevulde poll' de website van AD zou blijken dat het besluit van het Kabinet om het aantal bezoekers met Kerstmis en Oud en Nieuw op drie te houden, voor veel discussie in woonkamers zorgt, maar ruim de helft zich gaat houden aan de regel van drie gasten met Kerst.
- Op de voorpagina van NRC.Next het nieuws dat Nederland volgens ziekenhuisapothekers en Bijwerkingencentrum Lareb snel een systeem moet ontwikkelen waarin wordt vastgelegd wie welk vaccin heeft gekregen. Dat systeem is er nog niet, maar zou 'essentieel' zijn voor de veiligheid van vaccins die snel en massaal worden ingevoerd.
- Volgens het Britse medicijnagentschap MHRA moeten mensen met een geschiedenis van ernstige allergische reacties op medicijnen, voedsel of vaccinaties voorlopig geen Pfizer/BioNTech-vaccinatie krijgen. Die oproep doet het MHRA nadat twee ingeënte NHS-medewerkers een allergische reactie hadden gekregen. Het tweetal is behandeld en maakt het goed. Het is voor het eerst dat er een allergische reactie is gemeld na toediening van het Pfizer/BioNTech-vaccin. Hoogleraar immunologie Marjolein van Egmond (Amsterdam UMC) legt uit dat zeldzame reacties 'onvermijdelijk' zijn als je miljoenen mensen gaat inenten.

Karakterisering van de berichtgeving

- Een tweetal hoopvolle voorpagina's vanochtend: 'Gezonde mensen voor zomer wellicht ingeënt' – 'Als alles meezit miljoenen coronavaccins' kopt AD. De Telegraaf kopt: "In lente terug naar normaal" – 'Komst vaccins biedt evenementen hoop'. Boven een artikel over de vaccineren verderop in de krant prijkt de kop: 'Vrijheid gloort'.
- Media initiëren opvallend veel peilingen en polls om na te gaan hoe Nederlanders denken over de maatregelen tijdens de feestdagen en hoe zij daarmee omgaan. Hart van Nederland had er dinsdag al een, sinds gistermiddag komen ook EenVandaag en RTL Nieuws met een peiling. Telegraaf wijdt haar 'Stelling van de dag' aan het onderwerp en AD baseert zich op een lezersoproep en poll op eigen website.
- Vandaag is er relatief veel aandacht voor de steunmaatregelen. Logisch gezien de persconferentie van de drie W's gisteren. Daarnaast is er ook opvallend veel aandacht voor de vervolging van ING-topman Hamers door het OM, met name in de commentaren. Daardoor blijft vandaag wat minder ruimte over voor het aan VWS gerelateerde coronanieuws.

SISOS (Slachtoffers – Identiteiten – Schade – Oorzaken – Scenario's)

- -

Informatiebehoefte

Welke informatie vragen leven er bij getroffen?

- NU'91-voorzitter Stella Salden stelt dat er nog veel vragen zijn wat betreft het vaccineren, zoals: "Als ik Covid-19 heb gehad, moet ik mij dan nog laten inenten?"
- Via de social kanalen van minister De Jonge komen vragen binnen over het vaccin. Wanneer krijgen PGB'ers/mantelzorgers van kwetsbare mensen een vaccinatie? Die groepen zijn bang dat ze weer vergeten worden. Wanneer kwetsbare ouderen die nog thuis wonen/ zelfstandig zijn? Wat zijn de risico's voor zwangere mensen?

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Het Europees Geneesmiddelenbureau (EMA) in Amsterdam heeft te maken gehad met een cyberaanval. Pfizer maakt in een verklaring bekend dat documenten over de tests van hun vaccin zijn ingezien. Het EMA heeft laten weten dat de aanval geen gevolgen heeft voor de tijdlijn voor goedkeuring van het vaccin. Volgens Pfizer zijn er op dit moment geen aanwijzingen dat de gegevens van deelnemers aan het vaccinonderzoek zijn buitgemaakt door de hackers. Het is nog niet duidelijk wie er achter de aanval zitten en hoe de kraakpoging is uitgevoerd. Het Team High Tech Crime van de Landelijke Eenheid van de politie is betrokken bij het onderzoek.

Onderzoeken

- Biotechnologiebedrijf Pharming (Leiden) is in samenwerking met Universitair Ziekenhuis Bazel (Zwitserland) in de VS een proef begonnen met het medicijn Ruconest.
- PlasmaMade uit Staphorst speelt een belangrijke rol bij het onderzoek naar de verspreiding van het coronavirus via speekseldeeltjes in stadions, dat wordt uitgevoerd door onderzoekers van onder meer de Technische Universiteit Eindhoven, het Leids Universitair Medisch Centrum, de Universiteit Utrecht en de Johannes Kepler Universiteit in Linz. Ondernemer Martin van der Sluis zorgt er met zijn plasmafiliter voor dat vieze lucht wordt afgevangen en gereinigd in de Johan Cruijff ArenA. Het stadiononderzoek gebeurt, voor zover bekend, nergens anders in de wereld.

Vaccinatie in Nederland

- **Europees Geneesmiddelen Agentschap-directeur Emer Cooke** verwacht dat haar agentschap de beoordeling (over de veiligheid, werkzaamheid en kwaliteit van het Pfizer/BioNTech-vaccin) uiterlijk op 29 december zal afronden. Op 29 december houdt de EMA een zitting met de medijnautoriteiten van 27 EU-lidstaten (onder wie het Nederlandse CBG), waar de EU-landen samen beslissen over toelating van het vaccin. Op 31 december, als het besluit in alle landen vertaald is, kan het vaccin worden uitgerold over de lidstaten. In tegenstelling tot de noodprocedure die is in Groot-Brittannië en in de VS is gevolgd, gaat de EMA voor de 'volledige licentie'. Cooke zegt steeds meer overtuigd te zijn van de testresultaten en is overtuigd van het minimale aantal bijwerkingen dat is vastgesteld. "We moeten het natuurlijk blijven monitoren, ook na goedkeuring, maar de eerste gegevens zien er geruststellend uit. Er zijn geen noemenswaardige bijwerkingen vastgesteld en al helemaal geen ernstige. Ook is er al getest op oudere mensen waardoor we weten dat het bij hen net zo goed werkt als bij jongeren." Het Moderna-vaccin krijgt naar verwachting op 12 januari goedkeuring. Ook het AstraZeneca-vaccin dat de resultaten 'heel snel' zal voorleggen, kan waarschijnlijk rond 12 januari goedgekeurd worden. "Omdat er zoveel misinformatie wordt verspreid, benadrukken we waar mogelijk dat er geen enkele concessies worden gedaan aan de veiligheidsprocedures die we normaal hanteren. Ook organiseren we op 11 december een openbare bijeenkomst waarbij burgers vragen kunnen stellen. Want we moeten duidelijk maken dat de wetenschap transparant is en geen concessies doet aan de veiligheid", benadrukt Cooke.
- Pfizer verwacht dat de vertraagde half miljoen vaccins in ieder geval in de eerste helft van 2021 worden geleverd. Een **woordvoerder van Pfizer Nederland** zegt gemaakte afspraken met de Nederlandse overheid 'gewoon' na te komen. De Europese Commissie zegt dat Nederland er in ieder geval niet slechter uit komt dan andere EU-landen. De commissie wil verder niets kwijt over de planning van de leveringen.
- **Arts-microbioloog Jaap Goudsmit** betoogt (op de voorpagina van De Telegraaf) dat - als de vaccinatieplanning van het kabinet werkelijkheid wordt- het mogelijk moet zijn om in april of mei grote evenementen weer toe te staan. Wel stelt hij daarbij de voorwaarde dat ons land nog meer inzet op sneltests, omdat jongere mensen en Nederlanders buiten de risicogroepen dan nog niet allemaal ingeënt zijn. Volgens Goudsmit zou het kabinet daar nu meer geld in moeten steken. **Epidemioloog Arnold Bosman** verwacht dat we in het gunstigste geval in april of mei opa en oma weer kunnen knuffelen, als zij ingeënt zijn. Zo laten de experts weten aan De Telegraaf.
- Op basis van een eigen rekensom, denkt AD dat een paar miljoen gezonde 60-minners een vaccin kunnen krijgen uit de 22 miljoen doses die in de eerste helft van 2022 worden verwacht. Op VWS zou niemand die harde belofte durven doen, zo stelt de krant. Een VWS-woordvoerder wijst op het gegeven dat nog niet alle zes vaccins de eindstreep hebben gehaald en dat nog moet worden beoordeeld of elk vaccin geschikt is voor elke doelgroep, en of de leveringen die nu gepland staan, echt worden gedaan. En: dat je een vaccin geleverd krijgt, betekent niet dat iedereen meteen gevaccineerd is. Toch zijn er volgens de krant redenen waarom mensen wél op een voorzomerse vaccinatie mogen hopen: Een flink aantal Nederlanders twijfelt over vaccinatie, wat zou betekenen dat er doses overblijven voor anderen. En het vaccin van Janssen zou nog kunnen uitkomen op een dosering van één prik per persoon. "Als dat lukt, zouden

met de drie miljoen doses Janssen-vaccin die in het tweede kwartaal van 2021 worden verwacht, ineens dubbel zoveel mensen kunnen worden gevaccineerd."

- Volgens Trouw komen de optimistische scenario's waarop het kabinet hoopte, niet uit. Minder Pfizer-vaccins, die ook nog eens later komen dan gehoopt. Eerder liep het vaccin van de combinatie AstraZeneca en Oxford vertraging op omdat er extra onderzoek nodig is. Trouw noemt andere beren op de weg: de veilige ring die moet ontstaan rond de kwetsbaarste groep zal gaten vertonen omdat zorgmedewerkers zich niet snel zullen laten vaccineren (verwijzende naar de Nu'91-peiling). Daar komt bij dat familieleden en mantelzorgers nog niet in aanmerking komen voor een prik. Dan zou er nog een onzekerheid zijn: Het is namelijk niet bekend of mensen die zijn gevaccineerd het virus nog kunnen overdragen. "In theorie is het dus mogelijk dat gevaccineerden die zich veilig wanen de veiligheidsregels minder scherp in acht nemen en zo het virus juist de helpende hand bieden." Dan is er ook nog de vraag hoe goed de vaccins precies beschermd bij ouderen met een broze gezondheid.

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?

- Volgens het Britse medicijnagentschap MHRA moeten mensen met een geschiedenis van ernstige allergische reacties op medicijnen, voedsel of vaccinaties voorlopig geen Pfizer/BioNTech-vaccinatie krijgen. Die oproep doet het MHRA nadat twee ingeënte personen een allergische reactie hadden gekregen. Het tweetal is behandeld en maakt het goed. Ze hebben allebei een voorgeschiedenis van ernstige allergieën en dragen altijd een adrenalinespuit bij zich. De complicatie trad op vlak na toediening van het vaccin, waarmee het Verenigd Koninkrijk dinsdag is begonnen. Het gaat volgens kenners om een heftige allergische reactie, maar niet van de hoogste categorie en goed behandelbaar. Bij deze 'anafylactische' reactie is sprake van kortademigheid, huiduitslag en soms een daling van de bloeddruk. Het is voor het eerst dat er een allergische reactie is gemeld na toediening van het Pfizer/BioNTech-vaccin. Er staat bijvoorbeeld niets over vermeld in het pas verschenen en overwegend lovende rapport van de Amerikaanse medicijnwaakhond FDA over het middel. De Britse MHRA onderzoekt nog of de allergische reactie echt is veroorzaakt door de prik tegen het coronavirus. Maar omdat het vaccinatieprogramma in het VK al in volle gang is, wordt het zekere voor het onzekere genomen. Deskundigen benadrukken dat er inmiddels duizenden Britten zijn ingeënt en dat de complicatie slechts gemeld is bij twee personen. Ook wijzen ze erop dat allergische reacties op vaccinaties zeldzaam zijn, maar bijvoorbeeld ook voorkomen bij de griep prik of andere inentingen. "Als je miljoenen mensen gaat inenten is het onvermijdelijk dat er zeldzame reacties zijn", zegt **hoogleraar immunologie Marjolein van Egmond (Amsterdam UMC)**. Afgezien van het werkzame middel bevat een vaccin nog andere bestanddelen. Bijvoorbeeld om het langer houdbaar te maken of te voorkomen dat er schimmels in komen. Het Britse onderzoek loopt nog, maar volgens Van Egmond was het tweetal waarschijnlijk allergisch voor de overige stoffen in het gebruikte vaccin. "De waarschuwing geldt voor mensen die allergisch kunnen zijn voor andere vaccins of medicijnen. Maar daar zit geen rna in en mogelijk dus wel een van de andere bestanddelen." Rna is kort gezegd een klein stukje erfelijk materiaal en is niet eerder op grote schaal ingezet voor vaccinaties. Overleg met je huisarts voordat je je laat vaccineren - dat advies geeft de immunoloog aan mensen die in het verleden een heftige allergische reactie hebben gekregen op een inenting. "Kijk of dezelfde stoffen erin zitten die zo'n reactie opnieuw kunnen veroorzaken. Want dan is het belangrijk dat je je niet laat vaccineren." Hierdoor wordt het extra belangrijk dat de rest van de bevolking zich wél laat inenten tegen het coronavirus, zegt Van Egmond. Zodat er groepsimmuniteit ontstaat "en mensen die geen vaccinatie kunnen krijgen ook veilig blijven".
- Bij talkshow Op1 vertellen **IC-verpleegkundige Rowan Marijnissen** en **intensivist Desiree Burger van het Elisabeth-Tweesteden Ziekenhuis in Tilburg** dat voor zorgpersoneel de tweede golf mogelijk nog zwaarder is dan de eerste golf. Het knelpunt zit hem in het ziekteverzuim en het feit dat de reguliere zorg nu doorgaat. Waardoor er minder verpleegkundigen die kunnen helpen op de IC. Daarnaast liggen covidpatiënten langer in het ziekenhuis en is de behandeling niet 'heel veel beter' geworden dan aan het begin van de uitbraak, stelt Burger. Ook zegt ze dat mensen zich tijdens de eerste golf nog 'koest' hielden, maar dat dat nu anders is. Marijnissen vertelt geen energie meer te hebben om mensen te overtuigen hoe erg de situatie is, ze stopt liever energie in het verzorgen van patiënten en het contact met haar collega's. De bedreigingen tegen het zorgpersoneel zijn voor beiden herkenbaar. Ook bij hen op de IC staat er bewaking. Zo willen bezoekers soms met meer dan het maximumaantal naar binnen en willen naast soms niet aanvaarden dat de behandeling van een IC-patiënt stopt, zegt Burger. Volgens Burger moet de hoop van de vaccins komen, want de angst voor een derde golf -met deze olopende aantallen- is namelijk heel reëel.
- **GGD GHOR-woordvoerder Sonja Kloppenburg** legt uit dat er per week landelijk nog steeds enkele honderden nieuwe BCO-medewerkers bij komen en dat alle 25 GGD-regio's zelf verantwoordelijk zijn voor de werving van nieuw personeel. Sommige regio's besteden dit uit, andere niet. Kloppenburg legt uit dat in het begin van de crisis vooral veel mensen met een medische achtergrond instroomden. "Dat droogt een beetje op, en nu hebben we van alles. Van acteurs tot horecamedewerkers en van huisvrouwen tot studenten." In Gelderland-Zuid is Judit Kluijtmans verantwoordelijk voor het sollicitatieproces. Sinds half september is zij coördinator van het bron- en contactonderzoeksteam. In het Nijmeegse GGD-pand is zo'n 70% student, schat Kluijtmans. "Van de andere 30 procent is een deel net als ik werkloos geraakt door corona."

Welke geruchten worden genoemd?

- Via de social media kanalen van minister De Jonge zeggen enkele mensen dat 'Sociëteit de Witte' een groot kerst diner gaat organiseren voor de elite en kabinetsleden.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

- -

Betekenisgeving

Welke oproepen en waarschuwingen worden gedaan?

- **Ziekenhuisapothekers** en **Bijwerkingencentrum Lareb** vinden dat Nederland snel een systeem moet ontwikkelen waarin wordt vastgelegd wie welk coronavaccin heeft gekregen. Dat systeem is er nog niet, maar zou 'essentieel' zijn voor de veiligheid van vaccins die snel en massaal worden ingevoerd. De WHO heeft ermee ingestemd dat er geen scanbare code op elk flesje komt, alleen een code op elke batch (doos). In zo'n batch zitten 975 flesjes. Ziekenhuisapotheker Tjalling van der Schors, tevens bestuurslid van de European Association of Hospital Pharmacists, zegt dat het niet zo niet makkelijk is om te traceren van welke batch iedere ingeënte persoon zijn vaccin kreeg. Hij vindt dat zorgelijk. Als er iets fout gaat, moet er volgens Van der Schors precies bekend zijn welk vaccin iemand heeft gekregen, zowel merk als levering. Hij vindt dat de registratie in het bestaande medicatiedossier moet worden opgenomen.
- **Gemeenten Amsterdam, Den Haag en Utrecht** willen dat de overheid bijdraagt aan de tijdelijke opvang van daklozen die niet in aanmerking komen voor de reguliere opvang. Zij zitten nu in noodonderkomens, maar de gemeenten beginnen de kosten te voelen. Het is niet bekend hoeveel geld ze nodig hebben. Volgens de gemeenten is het beter om de daklozen op te vangen zolang het aantal coronagevallen nog zo hoog is. Amsterdam wil een doorlopende opvang tot 1 april 2021. Den Haag noemt geen einddatum, maar wil de daklozen in elk geval na 4 januari nog opvangen.
- **Secretaris-generaal van de VN, Antonio Guterres**, waarschuwt tegen de opmars van wat hij het vaccin-nationalisme noemt. "We zien dat bepaalde landen enorm hun best doen om vaccins voor hun eigen bevolking te krijgen." Hij vraagt landen om een bijdrage te leveren aan het Covax-programma van de WHO.

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- **Voorzitter van het Veiligheidsberaad Hubert Bruls** wil dat burgemeesters een quarantaineplicht kunnen opleggen. Als uit RIVM-onderzoek blijkt dat bijna 70% zich niet aan de quarantaine-adviezen houdt, moet je volgens Bruls ook niet gek opkijken dat de cijfers oplopen. Bruls noemt Duitsland als goed voorbeeld, want daar komt iemand elke dag polshoogte nemen. "Extra maatregelen nemen, betekent niet dat de naleving beter wordt." Hij ziet liever 'slimmere en sluwere' campagnes om mensen de regels voor thuiswerken en de anderhalvemeter beter na te laten leven.
- **Elsevier Weekblad** roept het IC-personeel uit tot Nederlander van het jaar. Bij talkshow Op1 zeggen IC-verpleegkundige Rowan Marijnissen en intensivist Desiree Burger van het Elisabeth-Tweesteden Ziekenhuis in Tilburg dat ze de benoeming het gehele zorgpersoneel gunnen, omdat iedereen zo hard zijn best heeft gedaan en nog steeds doet.
- Volgens **CNV Onderwijs** is een ongestoorde kerstvakantie voor onderwijspersoneel 'broodnodig' om de hoge werkdruk vol te houden. Volgens Daniëlle Woestenberg van CNV is het een 'volstreekte no-go' om net voor de Kerstvakantie met maatregelen te komen die de vakantie voor het onderwijspersoneel zal onderbreken.
- **De Duitse bondskanselier Merkel** heeft in een emotionele toespraak de bevolking opgeroepen om zich te houden aan de coronamaatregelen. In 24 uur tijd zijn 590 Duitsers overleden aan het coronavirus, dat is het hoogste aantal sinds het begin van de coronacrisis. NB: Volgens Linda.nl gaat de toespraak zelfs 'viral'.
- Via de social kanalen van VWS komen voornamelijk berichten binnen over het wel/niet bestaan van corona, het wel/niet dragen en de effectiviteit van mondkapjes, de coronamaatregelen op zichzelf en het wel/niet nemen van het coronavaccin. Er worden onderlinge discussies gevoerd over het dragen van een mondkapje; het is ook een neuskapje, je moet het over je mond én neus dragen. Verder berichten dat de scholen dicht moeten om meer besmettingen te voorkomen, commentaar op het beleid en argwaan over mondkapjesplicht/vaccinatie/coronabesmettingen. Daarnaast is men het niet eens met het bedrag dat is vrijgemaakt voor jongeren die onder het virus lijden. Het virus heeft namelijk niet alleen effect op jongeren, vindt men.

Versoepeling in de sport

- Het kabinetsvoornemen om tosportcompetities weer op te starten 'kwam als een geschenk uit de hemel' voor **NOC*NSF. Technisch directeur Maurits Hendriks** vertelt dat 'de tijd begon te dringen' en dat de nationale competities zeker voor de teamsporten 'een wezenlijk onderdeel' vormen van de voorbereidingen richting de Olympische Spelen. Het kabinet kwam dinsdag tot grote vreugde van Hendriks ook nog met een extra steunbijdrage van 5 miljoen euro voor de topsport. Hendriks zegt met dat geld extra kosten te kunnen dekken voor de topsporters op weg naar de Olympische Spelen en Paralympische Spelen. "Dit bewijst dat onze relatie met het ministerie goed is. Als wij iets vragen, dan zuigen we dat niet uit onze duim en is het serieus."
- Uit rondgang van Trouw langs **een paar van de grootste amateurclubs in het voetbal** zou blijken dat de mening van **KNVB-directeur Jan Dirk van der Zee** wordt gedeeld. De directeur amateurvoetbal bij de KNVB, noemde het besluit van het kabinet om de leeftijdsgrens voor sporten in teamverband omhoog te brengen naar 27, dinsdagavond al 'uiteraard geen oplossing voor het amateurvoetbal en de teamsporten' en zei in overleg te gaan met het ministerie. Voorzitter van BVV Barendrecht Martin Seltenrijs: "Zoals wij in de scheepvaart zeggen: de viag dekt niet de lading. Je knipt een team zovast door de helft. Verschillende leeftijden vind je bij ons in alle elftallen." Ook Peter Smetsers van VV Una in Veldhoven is enigszins sceptisch. "Het is natuurlijk fijn dat er meer ruimte komt voor mensen die sport beoefenen. Die

goede bedoelingen zijn te prijzen. Maar eigenlijk is het competitievervalsing. Op de training, oké, dan is het misschien mogelijk om het nog enigszins te organiseren. Maar op wedstrijdniveau is dit heel lastig om eerlijk uit te voeren. Het is niet te doen om elke keer een half elftal op te stellen." Smetsers ziet daarom vooral praktische bezwaren. Volgens hem is het moeilijk om afspraken te maken met elke trainer, elftal leider en ook elke speler. "De grens van achttien jaar is voor iedereen duidelijk; het onderscheid tussen junioren en senioren. Een grens van 27 is niet werkbaar." Voorzitter Kyra Smets van Kampong had het dinsdagavond nog met medebestuurders gehad over de woorden van Rutte. "We snappen het niet zo. Positief zou zijn dat nu elk jeugdteam weer kan spelen, omdat dan jongens van net achttien weer in hun eigen elftal kunnen meespelen. Maar dan krijg je hetzelfde probleem weer bij de senioren." Tegelijkertijd is het toch wel degelijk een versoepeling van de regels, iets waar het amateurvoetbal wel al tijden op wacht en bij het kabinet voor pleit. Daarom moet de mogelijk nieuwe richtlijn ook omarmd worden, mocht die uiteindelijk leidend worden in de sport. Dat vindt ook voorzitter Fons Visser van Hercules uit Utrecht. Hij poneert een wedervraag: "Als we dit initiatief niet omarmen, wat is dan het alternatief voor de jongeren onder 27? Dat ze weer met vier op een veldje staan? Dat werkt nu al niet?" Als het aan Visser ligt, wordt dan ook alles in het werk gesteld om een nieuwe teamopzet in te richten. "Het is wat geregeld, maar dat hebben wij de laatste maanden toch al gedaan. En je kunt het ook zien als een goede integratie van mensen in de vereniging. Zo leer je de andere leden beter kennen."

Vaccineren

- **NU'91-voorzitter Stella Salden** vindt het belangrijk dat alle betrokken partijen rondom de vaccinatie met elkaar in gesprek blijven. Salden vindt dat er meer informatie moet komen; er moet vooral geluisterd worden naar welke vragen/zorgen mensen hebben, zodat die beantwoord kunnen worden. Iedereen heeft volgens haar behoefte aan neutrale en objectieve informatie. Ook voor het zorgpersoneel is vaccinatie een individuele keuze, benadrukt Salden. **IC-verpleegkundige Rowan Marijnissen** (Elisabeth-Tweesteden Ziekenhuis Tilburg) vertelt in talkshow Op1 dat ze heel lang heeft getwijfeld of ze het vaccin zou willen nemen. Na een grondige verdieping heeft ze besloten het wel te doen. Het is volgens Marijnissen belangrijk om erachter te komen waar de twijfel zit bij mensen.
- Alleen met dwang wordt de coronavaccinatie een succes, zegt **hoogleraar gezondheidsrecht Martin Buijsen** in een interview met Trouw. Buijsen verwacht dat de vrijwilligheid van het Nederlandse vaccinatiebeleid niet houdbaar. Om voldoende immuniteit op te bouwen, zou de hele bevolking moeten meedoen aan de vaccinatiecampagne ('80% ingeënt is noodzakelijk'). Buijsen vindt het 'redelijk' om aan gedwongen vaccinatie te gaan denken, 'nu het aantal antivax-mensen groot lijkt te zijn'. "Laten we nadenken over gradaties van aandringen op inenting. Ook als er keuzevrijheid heet te zijn, kunnen er sancties volgen op weigering van deelname aan een vaccinatieprogramma. [...] De dwang is niet dat je onder dreiging wordt ingeënt, maar dat je toegang tot sociale voorzieningen wordt afgesneden als je weigert. Zo werkt dat in een democratie." Ook andere drukmiddelen sluit Buijsen niet uit. Volgens Buijsen staan de mensenrechten dwang niet in de weg. "Juridisch is er dus veel ruimte om dwang toe te passen."
- In een opiniestuk in NRC stelt **Babette Rump, arts Maatschappij en Gezondheid/infectieziektebestrijding en ethicus**, dat het coronavaccin cruciaal is voor onze exitstrategie en waarschuwt dat we vaccinatie niet op zijn beloop kunnen laten. Volgens Rump is het niet reëel om het gesprek over vaccinatieplicht uit de weg te gaan, 'temeer omdat het helemaal niet zo vanzelfsprekend is dat voldoende mensen het vaccin vrijwillig zullen nemen'. De vaccinatiebereidheid onder zorgverleners zou al jaren een bron van zorg zijn. "Het is belangrijk dat ieder voor zich een weloverwogen keuze kan maken. Daarbij hoort ook informatie over de eventuele maatschappelijke gevolgen van zo'n keuze. Laten we nu dus vooral het gesprek aangaan over welke consequenties we willen verbinden aan de keuze om je te laten vaccineren. Dit om te vermijden dat we straks belanden in een situatie van willekeur waarin elke instelling voor zich gaat bepalen wat redelijk lijkt. Want dan wordt weloverwogen kiezen wel heel moeilijk."
- **Dr. Karlijn Roex, onderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam en vrijwilliger bij 1Day Sooner**, stelt in een opiniestuk in AD dat er alternatieve routes naar een coronavaccin zullen moeten worden afgelegd, anders betalen arme landen een enorme prijs. Eén van die routes is niet onomstreden: blootstellen aan het virus.
- Via de social kanalen van minister De Jonge komen veelal negatieve berichten binnen over vaccinatie. Het zou gif zijn en men stelt dat het immuunsysteem het zelf wel aan kan. Ook berichten over de bijwerkingen voor mensen met allergieën (dan gaat het met name over het Pfizer-vaccin).

Hoe wordt naar de overheid gekeken?

Controleren van tweede golf

- Volgens De Telegraaf zegt 'een bron bij het RIVM' dat 'we niet zo veel andere knoppen meer hebben om aan te draaien' [dan een volledige lockdown]. En dus concludeert de krant dat het kabinet voor het blok staat als de aantallen blijven stijgen: 'hoelang kan de grote hamer ongebruikt blijven?'
- Volgens **viroloog Ab Osterhaus** zou je de 'enorme hamer' die de volledige lockdown heet, wel moeten durven gebruiken. Volgens Osterhaus steven we alsnog af op een totale lockdown. Volgens de viroloog had je sneller moeten reageren en eerder zware maatregelen moeten nemen. Het ergert Osterhaus dat het Nederland aan een degelijke strategie zou ontbreken. "...alsof dit uit de lucht komt vallen. We wisten maanden geleden al: als je versoepelt, als de winter komt en als er nog geen vaccin is, dan grijpt het virus weer zijn kans."
- **Hoogleraar epidemiologie Frits Rosendaal (LUMC)** ziet weinig andere opties dan de rigoureuze maatregelen van maart: "Beter handhaven van bestaande maatregelen kan natuurlijk, maar anders kom je toch uit bij sluiting van bepaalde

winkels, bij onderwijs op afstand, alsnog een rem op contactberoepen. Dat zijn maatregelen die kunnen werken." De hoogleraar verbaast zich over de decemberdiscussie: "Bizar. We kijken met z'n allen als een kind naar papa overheid, en dan worden we boos als er niet versoepeld wordt. We zien toch zelf ook de aantallen en de ziekenhuiscijfers?" Hij benadrukt dat maatregelen alleen niet het verschil maken: "Het gaat om ons gedrag."

- **Oud-hoofdinspecteur van de Inspectie voor de Gezondheidsraad en Red Team-lid Wim Schellekens** vindt dat we moeten streven naar 0 nieuwe besmettingen per dag. Dat is natuurlijk een illusie, maar alleen als we streven naar een zo laag mogelijk aantal nieuwe besmettingen kan de economie weer open, vindt Schellekens. "Hoe het nu gaat, werkt niet." 22 december is te laat om eventueel nieuwe maatregelen aan te kondigen. In de zomer en in september waarschuwde het Red Team het kabinet ook al vanwege de grote groei in cijfers, maar ook toen werd er te laat ingegrepen. Toen er eenmaal gehandeld werd, werd het grondig aangepakt. Hoe lang kunnen we ons nog 6 à 7000 besmettingen per dag veroorloven? De verpleeghuizen en ziekenhuizen liggen nu al vol."

Communicatie

- Volgens **hoogleraar leiderschap Janka Stoker (Rijksuniversiteit Groningen)** had premier Rutte beter een televisietoespraak kunnen doen in plaats van een persconferentie, omdat er geen concreet nieuws was over de maatregelen. Voor Rutte is het nu het moment om emotie te laten zien en empathie te tonen, zegt Stoker. Ze haalt de toespraak van Angela Merkel aan, die woensdag 'vol emotie' het Duitse parlement toesprak. Stoker zegt dat deze tijd, dichtbij Kerst (een tijd die in het teken staat van samen zijn en iets voor een ander doen) en dicht bij het perspectief van een vaccin, 'schreeuwt' om een boodschap van een leider van het land. **Politiek verslaggever Marloes Lemsom (EenVandaag)** ziet een tweede televisietoespraak van Rutte niet zo snel ziet gebeuren. Lemsom ziet dat Rutte niet overloopt van emoties in zijn persconferenties. "Die 10.000 lege stoelen met kerst die Rutte als eerste noemde in zijn persconferentie, daar zat voor hem de emotie." Maar zijn emotie zette hij ook in als dreigement. Hij speelt streng in op het verantwoordelijkheidsgevoel van mensen.
- **Gezondheidspsycholoog Andrea Evers (Universiteit Leiden)** vindt dat de communicatie van de overheid duidelijker kan. De communicatie moet zo duidelijk mogelijk.

Duiding coronadebat

- 'Wat is het plan van het kabinet om het aantal besmettingen echt naar beneden te brengen?', die vraag stond volgens De Telegraaf centraal tijdens het coronadebat. 'Voor de Kamer blijft beleid onduidelijk', kopt de krant. Vanuit de oppositie klonk 'volop kritiek' over het gebrek aan perspectief (AD). Ook de verhoudingen binnen het Kabinet waren onderwerp van gesprek; Kabinet kwetsbaar door 'tweespalt en onrust rond De Jonge', kopt FD boven een analyse van het debat. Steen des aanstoots was de 'onvoldragen' notitie over de mogelijkheid de horeca weer open te stellen. Het feit dat zo'n stuk wordt gelekt is volgens de Kamerleden veelbetekenend. Wat zegt het over ruzies in het kabinet? Anders ga je geen desinformatie lekken', stelde SP-fractieleider Lilian Marijnissen. Het AD noemt de 'geheime notitie' een 'bedrijfsongeval' die voor veel oppositiepartijen een reden is om te twifelen aan de verhoudingen binnen het Kabinet. PVV-fractievoorzitter Geert Wilders meent dat minister De Jonge gebukt gaat onder de verhoudingen binnen het Kabinet en binnen het CDA, waardoor hij zijn werk niet goed zou doen. Volgens het FD was het opvallend dat PvdA-fractievoorzitter Lodewijk Asscher daar deels in meeging. "Ik snap dat het kabinet moe is. Maar het is geen gezicht dat er geruzied wordt", vindt Asscher. FD schrijft dat minister De Jonge zichzelf voor dit debat weer kwetsbaar heeft gemaakt door meer te beloven dan hij kan waarmaken, wat betreft de startdatum van het vaccineren. Dit wordt door de krant vergeleken met de het 'voorbarig gebleken optimisme' over het testen en het bron- en contactonderzoek.
- **Politiek-verslaggever Arjan Noorlander (Nieuwsuur)** zegt dat het debat in het teken stond van de teleurstelling die ook tijdens de persconferentie klonk; de cijfers lopen weer op en er zitten geen versoepelingen aan te komen. In de Kamer wordt die teleurstelling gedeeld. 'Het is niet anders, het gaat echt de verkeerde kant op', klinkt het. Dus is er in de Kamer 'hele brede steun' om voorlopig niet te versoepelen en zelfs rekening te houden met verstrengingen. De Kamer vraagt zich wel af waar de inzet van de sneltesten blijft. "Worden die sneltesten en het snel invoeren daarvan weer zo'n ingewikkeld dossier waar minister De Jonge allerlei beloftes bij doet, maar die hij dan uiteindelijk niet helemaal waar kan maken? En dan wordt het allemaal weer minder en later. Omdat hier toch ook wel het gevoel bestaat dat je na vaccineren de komende tijd toch ook alleen met nog veel meer testen langzaam aan het land weer open kan krijgen."

Opiniepeilingen

- Uit het **EenVandaag-Opiniepanel** (onder ruim 24.000 leden) blijkt dat de vaccinatiebereidheid van mensen is gegroeid. Nu wil 67% zich laten vaccineren, terwijl dit twee weken geleden nog 59% was. Vooral de groep mensen die zich zeker wil laten inenten is gestegen: van 38% eind november naar 48% nu. 71% toont begrip voor de keuze van het Kabinet om vast te houden aan de maatregelen van de gedeeltelijke lockdown. Zes op de tien (61%) noemt het een goede zaak dat er niet meer mensen mogen samenkomen. 67% vindt dat het kabinet een geleidelijke opening van de restaurants had moeten aankondigen. 15% gaat geen gehoor geven aan de oproep van het kabinet en is van plan meer mensen te zien met Kerst dan is toegestaan. Een deel van deze mensen doet dat met vier of vijf mensen (om een enkel familielid niet buiten de boot te laten vallen), maar de meesten uit deze groep (57%) nodigen zes of meer mensen uit. Bijna de helft van de mensen die Kerst met anderen viert (48%) zegt dat het niet gaat lukken om anderhalvemeter afstand te bewaren. 39% zegt door de coronamaatregelen dit jaar minder zin te hebben in de feestdagen. 20% verwacht zich door de beperkingen eenzaam te gaan voelen met de feestdagen, een gevoel dat in iedere leeftijdsgroep evenveel speelt.

Twee derde (67%) verwacht dat die trend van stijgende besmettingsaantallen de komende weken doorzet. Slechts een kwart zou tegen nog strengere maatregelen zijn en 37% vindt zelfs dat het kabinet die gisteren al had moeten aankondigen. Samen met 34% die voor aanscherping van de regels is als de besmettingen blijven stijgen, lijkt er vooral begrip voor harder ingrijpen.

- Uit een **steekproef die onderzoeksbureau DVJ Insights uitvoerde in opdracht van RTL Nieuws** onder ruim 500 mensen van 18 jaar of ouder blijkt dat 80% van de volwassenen van plan is zich met Kerst aan de maatregelen te houden. 89% gaf aan zich op dit moment aan de maatregelen te houden. Op de vraag: 'Gaat u zich met kerst aan alle geldende coronaregels houden?' antwoordt 80% ja. 13% zegt dit niet te zullen doen en 6% weet het nog niet. 84% zegt zich tijdens oud en nieuw aan de regels te zullen houden. Van de mensen die zeggen zich er niet aan te zullen houden, is de grootste groep (17%) tussen de 18 en 34 jaar. De meeste mensen geven aan kerst alleen met het eigen gezin te vieren. 43% zegt één, twee of hooguit drie mensen uit te nodigen naast het eigen gezin. Voor de jaarwisseling is dat iets minder. Dan geeft 50% van de mensen aan van plan te zijn oud en nieuw uitsluitend met mensen uit eigen huishouden te vieren.
- Uit **Telegraaf's 'Stelling van de dag'** blijkt dat de meeste stellingdeelnemers achter het regeringsbesluit staan om de coronaregels niet te versoepelen. Maar liefst 40% van de stemmers zal met de kerst een deel van zijn familie moeten missen. Toch zegt de meerderheid (64%) zich wel braaf aan de regels te zullen houden. Menig respondent heeft zijn plannen al aangepast aan de nieuwe situatie. Men heeft echter weinig vertrouwen in de medeburger. Een derde bevestigt dit en is inderdaad niet van plan om zich een groots kerstfeest met familie en aanhang te laten ontnemen. Bij de tegenstemmers is er veel onbegrip voor deze regel. Er wordt binnen deze groep veel geklaagd over inconsequent beleid: 'Black Friday wel door laten gaan en kerst niet.' Anderen vinden vooral het openblijven van scholen niet logisch in dit verband. Ook de onrechtvaardige behandeling van de horeca komt veel aan bod. Volgens 64% zouden de restaurants wel weer open kunnen, al is het is wel verstandig om kroegen dicht te houden. Toch denkt 42% wel dat als het aantal besmettingen blijft stijgen, de regering er verstandig aan zou doen om de regels flink aan te scherpen.
- Uit een **'massaal ingevulde poll' op de AD website** (73.000 keer ingevuld) zou blijken dat het besluit van het kabinet om het aantal bezoekers met Kerstmis en oud en nieuw op drie te houden, voor veel discussie in woonkamers zorgt. De AD-lezers zouden 'ernstig verdeeld' zijn. Direct na afloop van de persconferentie van Rutte en De Jonge stelt AD haar lezers de vraag 'Ga jij je houden aan drie gasten met kerst?' Uit de poll blijkt dat ruim de helft (37.170 mensen) het kabinet volmondig steunt. Een kwart (19.338 mensen of 26,5%) vindt de regels onzin en 16% 'moet daar nog even over nadenken'.